

سبک‌های فمینیسم و چالش‌های جامعه اسلامی

فخریه سمندری؛ محصل اکادمی رهبری زنان

چکیده: فمینیسم به عنوان یک جنبش اجتماعی و سیاسی که برابری جنسی را به عنوان هدف اصلی خود قرار داده است، در سراسر جهان تاثیر و توجه زیادی پیدا کرده است. اما در جامعه‌های اسلامی، مفاهیم و اصول فمینیسم با محدودیت‌ها و تضادهایی مواجه شده است. اینک فمینیسم در جامعه اسلامی پیچیده و ظریف است که به طور گسترده مورد بحث و بررسی قرار باید بگیرد. فمینیسم مدافع حقوق و برابری زنان در سبک‌ها و جنبه‌های مختلف جامعه از جمله حوزه‌های اجتماعی، سیاسی و اقتصادی است. در یک جامعه اسلامی، تفاسیر مختلف از نحوه همسویی با آموزه‌های اسلامی شیوه‌های فرهنگی وجود دارد. این مقاله به بررسی مطالعه انواع سبک‌های فمینیسم و چالش‌های موجود بین این دو مفهوم پرداخته و سعی می‌کند تا به بررسی راهکارهایی برای تحقق برابری جنسیتی در قالب جامعه اسلامی می‌پردازیم. روش انجام پژوهش در این مقاله به صورت کتابخانه‌ای است. گردآوری موضوعات به شیوه‌های گوناگون انجام گرفت.

کلیدواژه‌ها: فمینیسم، جامعه، اسلامی، اجتماعی، سیاسی،

مقدمه: مسایل مربوط به زنان چه از نظر موقعیت زنان در زنده‌گی اجتماعی و چه از نظر فمینیسم از جمله مسایل مهم که ذهن زن را در اعصار مختلف به خود مشغول کرده است جایگاه فرو دست او نسبت به مردان در جامعه است که ریشه آن تفاوت‌های فزیولوژییک آن دوست این تفاوت‌های است که باعث شده برتری مردان نسبت به زنان شده تاریخ دیرینه در جوامع دارد. فرهنگ مرد سالاری جوامع برتری مرد را هم به مرد وهم به زن القا میکند وهم چنان بی‌اطلاحي محرومیت از آموزش بنابراین پرسش‌ها پاسخ‌ارایه گردد. سبک‌های فمینیسم به عنوان جریان‌های مختلفی در فمینیسم وجود دارند که به تفاوت‌ها و تمایلات فرهنگی و مذهبی مختلف در جوامع اسلامی چی پاسخ می‌دهند؟ سبک‌های فمینیسم به عنوان چالش‌های جامعه اسلامی چب پاسخ میدهد؟

این مقاله به بررسی انواع سبک‌های فمینیسم در جامعه اسلامی و چالش‌های که به آنها مرتبط هستند، می‌پردازد. هدف این مقاله، درک بهتری از تنوع و پیچیدگی جامعه اسلامی و نقش سبک‌های فمینیسم در آن است. که به علت وجود زمینه‌های تضییح حقوق زنان در جامعه، که گاه به علت تبیین صحیح واقعات افکار عمومی در مورد احکام دینی و گاهی بر اساس نگاهی مردان و متعصبان که در جامعه است بر زنان تحمیل میگردد همچنان اینکه فمینیسم اسلامی فهم و قدرت اش را از قرآن میگیرد و در جستجوی حقوق و عدالت برای زنان و مردان در تمامیت وجودشان است فمینیسم اسلامی که قرآن بر اصل برابری تمام افراد بشر تاکید میکند بنا براین مرد سالاری و تبعیض جنسی را مردود دانسته و خواستار برابری زن و مرد (همچون دیگر برابری‌ها) در اجتماع است.

تعریف فمینیسم اسلامی

یکی از گرایش‌های نظری و عملی است که از درون به یگ پارادایم اسلامی متصل است و به طور کلی در ارتباط بانقش زنان بحث میکند که به نحوخواستار برابری کامل همه مسلمانان در وجوه زندگی عمومی و خصوصی بدون هیچ نوع تبعیض جنسیتی میباشد. (۱)

وهم به عبارت دیگر فمینیست‌های اسلامی از حقوق زنان، برابری جنسیتی و عدالت اجتماعی برپایه و اساس یگ چارچوب اسلامی، دفاع میکنند. فمینیسم اسلامی فهم و قدرت‌ش را از قرآن‌کریم میگیرد و در جستجوی حقوق و عدالت

برای زنان و مردان در تمام وجودشان است قرآنکریم بر اصل تمام افراد بشر تاکید میکند مردسالاری و تبعیض جنس را مردود دانسته و خواستار برابری زن و مرد (همچون دیگر برابری در اجتماع) است (۲)

فمینیسم اسلامی ترکیب از دو مفهوم (اسلام) و (فمینیسم) است فمینیسم اسلامی گرایش نظری و عملی است که به طور کلی در ارتباط با نقش زنان در اسلام بحث میکند که نحوی خواستار برابری کامل همه مسلمانان در وجوه زندگی عمومی و خصوصی بدون هیچ تبعیض جنسیتی میباشد. فمینیسم اسلامی به دو دوره مجزا تقسیم پذیر است: (۱)

۱ : دوره اول : نویسنده گان تمام کشور ها مسلمان با تاسی از آموزه ها و نظریه پردازان فمینیسم غربی ، تلاش داشتند و دارند تا برابری جنسیتی را در جوامع محقق کنند در باره دوران پیش از هرچیز، ذکر این نکته که نام فمینیسم اسلامی ، هیچ گونه تطابقی با راه بردها و اهداف فعالان این دوره ندارند ؛ زیرا مبنای چارچوب نظری و تفکری آنها مبتنی بر اندیشه ها و اصول بر آمده از دین اسلام نبوده اگر بخواهیم دریغ جمله به مشکل اصلی وریشه ای این دوره بپردازیم باید به نکته اشاره کنیم که فعالان فمینیست این دوره تلاش داشتند گفتمان غربی را در ساختار اسلامی کشورهای مسلمان پیاده کنند که در واقع کار ناشدنی بود گفتمان فمینیست حتی در فرهنگ جوامع غربی نیز که مولد آن است با چالش ها و مقاومت های روز افزون وجدی روبه روست بنابراین شکست آن در کشورهای مسلمان طبیعی است .

۲ : دوره دوم : در دوره دوم جنبش فمینیسم اسلامی ، زنان مسلمان با درک چالش ها و مشکل های گفتمانی دوره اول راه کاملا جدیدی را برگزیده اند برخلاف فمینیست های قبلی که زنان را مجبور میساخت تا بین هویت اسلامی و هویت زنانه خود یکی را انتخاب کنند با تجدید نظرهای جدید به دین اسلام با توجه به اصل ترین ستون هویت انسان مسلمان در قدم اول ، زنان مسلمان را از گرفتاری دریغ دو راهی بیهوده نجات دادند . شاید بتوانند نقطه آغاز این دوره جدید در جنبش دانست که حدود پنج سال قبل به عنوان مساوات در سازمان غیر دولتی (خواهران مسلمان) مالزی و با مشارکت تعدادی از زنان کشور های مسلمانان هم چون ترکیه پاکستان مالزی و شکل گرفت از جمله شناخته شده ترین زنان ، ماریانا ماهتیر ، دختر ماهتیر محمد ، نخست وزیر اسبق مالزی است .

محور ترین اصل فمینیسم اسلامی

محور اصلی این است که تنها راه احقاق حقوق زنان مسلمان با بازگشت به اصول شریعت اسلامی و تفسیر جدید از آن هاست . اسلام یگانه دین است که به زنان حق حقوق بخشیده به هیچ وجه تعصبی به مردان در مقابل زنان ندارد ؛ بلکه این تفسیر های عام که به مردها حق برتری بخشیده است . (۷)

آغاز حرکت فمینیسم اسلامی

با وجودی که نقطه آغاز حرکت (فمینیست های اسلامی) در مقایسه دوره اول و دوم از امتیازهای مختلفی هم چون واقع گرایی و استلال فکری و نظریه ای برخوردار است و آن را در جایگاه یگ جنبش جریان ساز قرار می دهد ذکر چند نکته درباره ضروری است . پیش از هر چیزی به نظر می رسد فعالان این جنبش نتوانسته اند بین اصول و قوانین اسلامی از یگ طرف فرهنگ سنتی و بومی از طرف دیگر کشورها و جوامع اسلامی از طرف دیگر تمایز قایل شوند . اگر ظلم و ستمی بر زنان در کشورهای مسلمانان روا میشود نه از اصل و نه حتی از تفسیر متن های اسلامی است بلکه بیشتر ریشه در اعتقاد و سنت های جاهلی جوامع دارد . نکته دوم غفلت آنها از تنوع شرایط زنان در جوامع مختلف اسلامی است مثلا زنان در پاکستان و ترکیه ، راه بردها و راه کارهای متفاوتی می طلبند همان طور که معنا حقوق زن مسلمان مقیم اسلام آباد ویا ترکیه وزن مسلمان رشد یافته در جامعه قبایلی و زیرستان پاکستان از راه های بسیار متفاوتی امکان پذیر خواهد بود . (۷)

تعریف سبک های فمینیسم .

سبک های فمینیسم عبارت از همان گستره ای از ایدئولوژی های افراطی که ریشه اسلامی ندارد در برقراری و دستیابی به حقوق برابری جنسیتی در مسایل سیاسی ، اقتصادی ، شخصی و اجتماعی زنان است . (۳)

سبک های فمینیسم در جامعه اسلامی .

شامل سبک های فمینیسم اسلامی ، سبک های فمینیسم مذهبی ، سبک های فمینیسم فرهنگی و سبک های فمینیسم قومی می شود . هر یک از این انواع سبک ها به تفاوت ها و نیاز های جامعه اسلامی پاسخ می دهند . که فمینیست های اسلامی دین را به عنوان مهم ترین و نافذترین رکن فرهنگ در کشورهای اسلامی به شمار می گیرند . در جهان اسلام زنانی بوده که عنوان چهرهای سیاسی مدیریتی در راس یگ حکومت به عنوان روسای دولت ها ، نخست وزیران یا وزرای امور خارجه به ایفا نقش پرداخته اند و از آن جمله میتوان به لاله شوکت آذربایجان ، بی نظیر بوتو از پاکستان ، حسینیه از بنگلادیش اشاره کرد . جای ذکر است که فمینیسم در اسلام بوده از احکام اسلامی ، فقه به شکل کلاسیک در قرن نهم میلاد تثبیت شده با مفاهیم و رفتارهای مردسالاری زمان خود ترکیب شده است (۴)

چالش های سبک های فمینیسم در جامعه اسلامی .

این شامل تضاد ها و تناقضات فرهنگی و مذهبی ، تفسیر متن های مقدس اسلامی ، ساختار های اجتماعی و قوانین جامعه ، و تاثیر فرهنگ جنسیتی می شود . زیرا که روابط در جامعه در رشد شخصیت افراد مهم است در جامعه است که جهان بینی و نگرش فرد نسبت به دیگران و نسبت به خودشکل میگیرد که در جامعه مدرن هم هنوز مردسالاری مورد بحث است . (۵) چی باشه در جامعه اسلامی مثل افغانستان که در طول تاریخ تضاد جنسیتی و تبعیض وجود داشته دارد بحث نمود . تاریخ فمینیسم سیصد سال نامیده میشود که ادامه دارد و با هر موج جدید وظایف جدید برای بهبود حقوق زنان برای خود تعیین نمیکند . در تاریخ فمینیسم سه مرحله وجود که بنام امواج یاد میگردند (۳ص ۶) اولین موج در قرن ۱۹ نیم اول قرن بیست رخ داد محتوای اصلی این مرحله به مبارزه برای دستیابی به برابرقانونی جنسیت ها برمیگردد حالا موج اول معمولاً جنبش حق رای نامیده میشود که برای حق مدنی زنان برای رای دادن مبارزه میکرد .

موج دوم در دهه ۶۰ آغاز شد داین دوره فمینیسم باتلقی از زنان به عنوان دوم مبارز کرد جنسیت یعنی برای واقعی زن و مرد موج دوم از این آیده زنان انتقاد کرد میتوان خود را فقط در ازدواج از عنوان زن خانه دار درک کرد . و به مادر شدن به امور روزمره توجه داشتند . تبعیض علیه زنان نه تنها در سیاست ، بلکه در روابط خانواده گی ، در محل کار و در کل فرهنگ (۴) عمومی خواست فمینیسم در جامعه مبارزه برای حق رای نه تنها بلکه و خود در ساختار های دولتی انتخاب شوند (۵ص ۸۰) تحولات فرهنگی ، باتاکید بر آزادی و خودمختاری شخصیت زنان تلاش کرد تا ثابت کند که تفاوت بین زن و مرد نیست به همان اندازه که در فزیولوژی و اجتماعی و فرهنگی معنایی که جامعه بر این تفاوت های مگذارد اساس ژن نظریه های هسته ای تحلیل قدرت و سلطه است تایید شده در جامعه از طریق نقش های جنسیتی ، کلیشه ها و روابط در زندگی زن و مرد (۶) موج سوم در اوایل ده ۹۰ رخ داد که در حال حاضر معمولاً به دلیل موضوعات و مشکلات غیر قابل درک و بسیار متنوع آن مورد انتقاد قرار میگیرد در موج سوم فمینیست ها هم به هدف حل مشکل مانند دستمزد برابر برای کار برابر است توزیع مرخص زایمان بین هر دو والدین ، خشونت باروری ، آزار جنسی ، تبعیض و خشونت جنسی ، سرزنش قربانی ، خشونت خانگی ، جنسی سازی بدن زن ، آزادی به پایبندی به اقدامات زیبایی فلج کننده تحمیل شده

اهمیت تفهیم متقابل ، تحقیق بیشتر درباره نظرات و نیاز های سبک های فمینیسم در جامعه اسلامی ، تغییر نگرش ها و تفسیر متن های مقدس ، ترویج آموزش و آگاهی درباره حقوق زنان و تساوی جنسیتی ، روش های ایجاد تغییر در ساختار های اجتماعی و قوانین جامعه ، و ترویج فرهنگ جنسیتی برابر و عدالت جنسیتی .(ص۲۸۶)

نتیجه گیری : در نتیجه ، در این مقاله به بررسی انواع سبک های فمینیسم در جامعه اسلامی و چالش هایی که با آنها مرتبط هستند ، پرداختیم . با توجه به نیاز ها و نظرات سبک های فمینیسم در جامعه اسلامی و ترویج تغییرات مثبت در قوانین و ساختار های اجتماعی می توان به تحقق تساوی جنسیتی و پیشرفت جامعه تلاش نمود . با تفسیر متن های مقدس اسلامی به اهداف سبک های فمینیسم در جامعه اسلامی کمک کند زیرامسیر فمینیسم اسلامی مسیر است که نیازمند حضور فعال ودلسوزانه افرادی با شناخت درست وعمیق از اسلام وشریعت اسلامی ودرک صحیح وغیر متعصبانه از جوامع مسلمان و شرایط ویژه زنان در این جامعه هاتلاش نمودن وازمنافع زنان در عرصه های مختلف جامعه دفاع کردند دفاع میکنند .

-
- 1 . حمیرامشیرازاده ، مقدمه ای بر مطالعات زنان ، ۱۳۸۳ ، ص۱۳۱
 - 2 . جورج ریترز ، نظریه جامعه شناسی در دوران معاصر ، ۱۳۸۰ ، ص ۴۶۷
 - 3 . حمیرا مشیرزاده ، از جنبش تا نظریه اجتماعی، تاریخ دو قرن فمینیسم ، ص ۲۸۶
 - 4 . حسین بستان ، کارکردهای خانواده از منظر اسلام وفمینیسم ، حوزه ودانشگاه ۳۵ ، ص۸-۹
 - 5 . موسسه فرهنگی طه ، نگاهی به فمینیسم ، ص ۲۱
 - 6 . معصومه موسوی ، تاریخچه مختصر تکوین نظریه های فمینیستی ، بولتن مرجه ۴: گزیده مقالات ومتون درباره فمینیسم ، ۱۳۷۸، ص۱۴-۱۵